

Kurš atbildīgs par kļūdām būvprojektā?

Raivo Raudzeps, ZAB "SORAINEN", zvērināts advokāts, Jorens

Jaunozols, ZAB "SORAINEN", jurists

Kādā pasākumā, runājot ar publiskas personas (pasūtītāja) pārstāvi par problēmām, kādas pasūtītājam rodas būvniecības procesā nekvalitatīvu projektēšanas darbu dēļ, tika secināts: pasūtītājs šādā gadījumā kļūst par sava veida kļīnieku, jo ir nepieciešams pabeigt būvdarbus, taču nekvalitatīvu projektēšanas darbu dēļ to neizdodas paveikt ne sākotnēji plānotajā termiņā, ne budžetā. Šī saruna rosināja izvērtēt, kā pasūtītājam labāk veikt iepirkumu, lai iespējami nodrošinātu būvdarbu veikšanu gan termiņā, gan atvēlētā budžeta ietvaros.

Pasūtītājs iepirkumu var veikt 2 veidos:

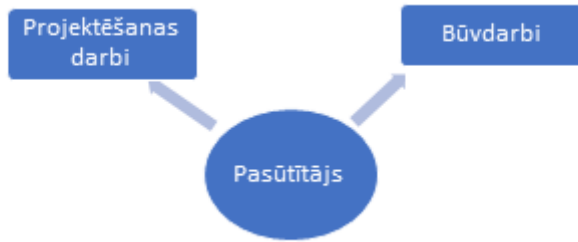
- atsevišķi, t.i., atsevišķi iepērkot projektēšanas darbus un būvdarbus;
- kopīgi, piemērojot "projektēt un būvēt" ("*design and build*") principu.

Īsumā aplūkosim abus iepirkumu modeļus, izvērtējot tos atbildības par projektā pieļautajām kļūdām, kā arī publisko un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkuma kontekstā.

Ja projektēšanas darbus un būvdarbus iepērk atsevišķi

Nodalot projektēšanas un būvdarbu iepirkumus, pasūtītājs gūst dalītu atbildības shēmu būvniecībā (skat. 1.attēlu).

1.attēls. Iepirkums, ja projektēšanas darbus un būvdarbus pērk atsevišķi

Starp projektētāju un būvnieku šajā gadījumā nav nekādu savstarpēju tiesisku attiecību. Ja, veicot būvdarbus, atklāsies kādas nepilnības projekta dokumentācijā, atbildīgs par to novēršanu būs pasūtītājs. Proti, pasūtītājs nevarēs prasīt, lai būvnieks līguma cenas un nolīgto termiņu ietvaros pats novērstu projekta trūkumus.

Lai gan praksē būvniekus, piemērojot šādu dalītu atbildības shēmu, pirms līguma slēgšanas lūdz iepazīties ar projekta dokumentāciju (tostarp izteikt komentārus un jautājumus iepirkuma procedūras laikā), iespēja, ka būvnieks uzņemsies jebkādu atbildību par projekta kļūdām, kas atklāsies būvdarbu veikšanas laikā, ir maza. Tādēļ būtiski ievērot: ja projektēšanas darbi nav iepirkuma priekšmets, kļūdas projekta dokumentācijā var būt pamats būvdarbu līguma cenas sadārdzinājumam un termiņu pagarinājumam.

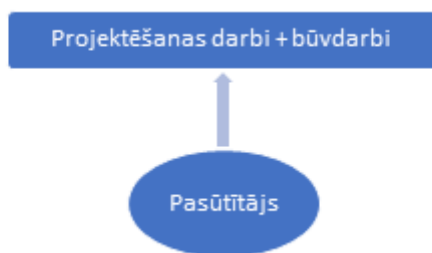
Līdz ar to, ja nolemts piemērot atsevišķu iepirkumu modeli, būtiska loma ir projektēšanas darbu izpildes kontrolei. Jānorāda, ka būvniecības jomas normatīvajos aktos pasūtītājam nav paredzēts pienākums projektēšanas darbu izpildes uzraudzībai piesaistīt sertificētu speciālistu. Tādēļ nereti praksē projektēšanas darbu atbilstības un pareizības kontrole jāveic pašam pasūtītājam, kas ne vienmēr ir pietiekami.

Pat tad, ja atbilstoši normatīvajiem aktiem atļauts konkrēto projekta dokumentāciju apstiprināt un virzīt realizācijai, praksē diemžēl tas ne vienmēr nozīmē, ka projekts izstrādāts pilnībā atbilstoši pasūtītāja iecerēm. Tādēļ, ja vien līdzekļi to atļauj, jau projektēšanas stadijā ieteicams piesaistīt būvuzraugu (kas arī kontrolēs būvdarbu izpildi), lai mazinātu risku, ka vēlāk atklātu projekta kļūdu dēļ tā realizācija ir ievērojami dārgāka un ilgāka.

"Projektēt un būvēt" iepirkums

Izvēloties "projektēt un būvēt" iepirkuma modeli, pasūtītājs iegūst vienotu atbildības modeli būvniecībā (skat. 2.attēlu).

2.attēls. "Projektēt un būvēt" iepirkums

Šādā modelī būvdarbu veicējs termiņu vai līguma cenas neizpildi nevar pamatot ar kļūdām projekta dokumentācijā, jo pats ir to izstrādājis. Tādēļ pasūtītāji, kas darbojas privātajā sfērā, nereti slēdz "projektēt un būvēt" līgumus arī tad, ja projektu izstrādājusi trešā persona. Šādos gadījumos pieaicinātais būvnieks līgumiski uzņemas pilnu atbildību par sagatavoto projektu.

Tomēr arī "projektēt un būvēt" iepirkumā jau projekta dokumentācijas izstrādes laikā ieteicams pieaicināt būvuzraugu, lai nodrošinātu, ka projekts atbilst gan normatīvajam regulējumam, gan – visbūtiskāk – pasūtītāja prasībām.

Pasūtītāja tiesības noteikt iepirkuma priekšmetu

Ne [Publisko iepirkumu likumā](#) (PIL), ne [Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā](#) (SPSIL) nav ierobežota pasūtītāja vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja rīcības brīvība noteikt slēdzamā iepirkuma līguma priekšmetu. Eiropas Parlamenta un Padomes [Direktīvas 2014/24/ES](#) par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK (Direktīva) 8.apsvēruma 2.daļā noteikts, ka pasūtītājiem "vajadzētu spēt paredzēt iespēju projektēšanas un būvdarbu izpildes līgumu slēgšanas tiesības piešķirt atsevišķi vai kopā. Šīs [direktīvas](#) mērķis nav noteikt līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu kopā vai atsevišķi". Tādējādi no [Direktīvā](#) paredzētā izriet, ka pasūtītājam ir rīcības brīvība izvēlēties iepirkuma priekšmetu, kas vislabāk nodrošina tā vajadzības.

Pasūtītāja rīcības brīvību izvēlēties iepirkuma priekšmetu, tostarp 1 iepirkumā apvienot vairākus iepirkumu priekšmetus, apstiprina arī Latvijas tiesu judikatūra un Iepirkumu uzraudzības biroja (IUB) iesniegumu izskatīšanas komisijas prakse. Lai gan šī prakse veidojusies, pamatojoties uz iepriekš spēkā esošajiem likumiem, atziņas vienlīdz attiecināmas arī uz šobrīd spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

Lai gan pasūtītājam it kā piemīt rīcības brīvība, gan tiesās, gan IUB analizēts dažādu iepirkumu priekšmetu apvienošanas 1 iepirkuma procedūrā tiesiskums. Lai noteiktu apvienošanas tiesiskumu, vērtē:

- vai konstatējams apvienošanas ekonomisks vai cits saimnieciski lietderīgs iemesls;

- vai dažādu iepirkumu priekšmetu apvienošana 1 iepirkuma procedūrā nepamatoti neierobežo konkurenci[1];
- vai apvienošana ļauj visefektīvāk realizēt PIL 2.panta 2.punktā ietverto piegādātāju brīvas konkurences, kā arī vienlīdzīgas un taisnīgas attieksmes pret tiem principu un 3.punktā paredzēto pasūtītāja līdzekļu efektīvas izmantošanas principu[2].

Vairumā gadījumu ir apstiprināta pasūtītāja rīcības brīvība, tomēr bijušas arī situācijas, kad apvienošana atzīta par prettiesisku. Tādējādi pasūtītāja rīcības brīvība izvēlēties iepirkuma priekšmetu nav absolūta. Vairākus iepirkumu priekšmetus var apvienot 1 iepirkuma procedūrā, ja:

- apvienošanai ir kāds ekonomisks vai cits saimnieciski lietderīgs iemesls;
- apvienošana nepamatoti neierobežo konkurenci.

Šis secinājums attiecināms arī uz projektēšanas un būvdarbu apvienošanu 1 iepirkumā.

IUB tīmekļa vietnē publicētas Latvijas būvuzņēmēju partnerības [Vadlīnijas saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma noteikšanai būvniecības, kā arī "projektēt un būvēt" iepirkumos](#).

Ciktāl zināms, līdz šim projektēšanas darbu un būvdarbu apvienošana 1 iepirkumā nav apstrīdēta. Tomēr, tā kā projektēšanu un būvdarbus var nodalīt un iepirkt arī atsevišķi, lai mazinātu riskus apstrīdēšanas gadījumā, iepirkuma komisijai ieteicams protokolā norādīt argumentus, kāpēc konkrētajā gadījumā 1 iepirkumā ir lietderīgi iepirkt gan projektēšanu, gan būvdarbus.

Apvienotā projektēšanas un būvdarbu līguma klasifikācija

Atbilstoši PIL un SPSIL ietvertajām būvdarbu līgumu definīcijām secināms, ka apvienotais projektēšanas un būvdarbu līgums klasificējams kā būvdarbu līgums. Līdz ar to apvienotā projektēšanas un būvdarbu iepirkuma procedūrā jāņem vērā visas īpatnības, kas attiecināmas uz būvdarbu līgumu iepirkumiem, piemēram, līgumcenu robežvērtības, gadu skaits iepriekšējās pieredzes derīgumam u.c.

Atbildības regulējums likumos

Vērtējot no atbildības viedokļa, ideālā gadījumā gan projektēšanu, gan būvdarbus veiktu 1 komersants. Tādējādi visvieglāk panākt vienotās atbildības modeli. Tomēr publiskajos un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumos drīkst piedalīties arī personu apvienības, kurās vairāki komersanti apvieno savas spējas, lai izpildītu konkrēto iepirkuma līgumu (piemēram, projektēšanā specializējušies komersanti izveido personu apvienību ar

komersantiem, kas specializējušies būvniecībā). Tāpat nereti izmanto arī ģenerāluzņēmēja – apakšuzņēmēja modeli (piemēram, būvniecības komersants kā apakšuzņēmējus piesaista projektētājus).

Šobrīd piemērojamais PIL un SPSIL, salīdzinot ar iepriekš spēkā esošajiem likumiem, neieviesa izmaiņas atbildības personu apvienības dalībnieku starpā regulējumā. Atbildības jautājumi joprojām regulēti Civillikumā vai Komerclikumā atkarībā no izvēlēta personu apvienības juridiskā statusa, vai attiecīgās ārvalsts likumā, ja personu apvienība izveidota ārvalstī. Visbiežāk personu apvienības dalībnieku starpā piemērojama solidāra atbildība par līguma izpildi.

Tomēr ar šobrīd spēkā esošajiem likumiem ieviesti jaunumi atbildības regulējumā, ja kandidāts vai pretendents balstās uz citas personas saimnieciskajām un finansiālajām spējām. No vienas puses, likumos noteikts, ka šajā gadījumā pasūtītājam ir tiesības prasīt pretendenta un personas, uz kuras saimnieciskajām un finansiālajām spējām pretendents balstās, solidāru atbildību par iepirkuma līguma izpildi, tomēr, no otras puses, likumos nav iekļautas pasūtītāja tiesības paredzēt solidāru atbildību tad, ja notiek balstīšanās uz tehniskajām un profesionālajām spējām. Ja būvdarbu veicējs kā apakšuzņēmēju piesaistītu projektētāju, kvalificēšanās nolūkā būvdarbu veicējam, visticamāk, būtu jābalstās tieši uz projektētāja tehniskajām un profesionālajām spējām, piemēram, iepriekšējo pieredzi projektēšanas jomā, un projektēšanā iesaistāmajiem speciālistiem, nevis saimnieciskajām un finansiālajām spējām.

Nesen, 11.01.2018. lēmumā Nr.4-1.2/18-1, IUB atzina, ka nav pamata prasīt solidāru atbildību starp pretendentu un personu, uz kuras tehniskajām vai profesionālajām spējām pretendents balstās, jo tas nav paredzēts PIL. Ņemot vērā PIL un SPSIL īpatnējo solidārās atbildības tiesisko regulējumu, aktuāls ir jautājums, vai pasūtītājs varētu sasniegt vienotās atbildības modeli pat tad, ja projektēšanu un būvdarbus iepirktu kopā?

Piemērs

Aplūkosim kādu hipotētisku situāciju. Piemēram, piedāvājumu apvienotā projektēšanas un būvdarbu iepirkumā iesniedz ģenerāluzņēmējs, kas reģistrējies būvkomersantu reģistrā, bet kam pašam nav pietiekamu spēju, lai kvalificētos konkrētajam iepirkumam. Iespējams, šī komersanta izvirzīšana ģenerāluzņēmēja lomā paredzēta, lai iespējami ierobežotu citu projektā iesaistīto komersantu, kas projektā būs apakšuzņēmēju statusā, atbildību par līguma izpildi. Kā apakšuzņēmējus šis pretendents piesaistījis būvdarbu veicēju un projektētāju. Pretendents balstās uz būvdarbu veicēja saimnieciskajām, finansiālajām,

tehniskajām un profesionālajām spējām, kā arī projektētāja tehniskajām un profesionālajām spējām. Ievērojot PIL noteikto un IUB lēmumā Nr.4-1.2/18-1 atzīto, konkrētajā situācijā pasūtītājs nevarētu prasīt solidāru atbildību par līguma izpildi no projektētāja, tādējādi atbildīgs par līguma izpildi pasūtītājam būtu pretendents un, ja tas paredzēts līgumā, tā apakšuzņēmējs, kas veic būvdarbus.

Saistībā ar IUB lēmumu Nr.4-1.2/18-1 jānorāda, ka tajā paustās atziņas pagaidām nav vērtējamas atsevišķi no lēmumā aplūkotajiem faktiskajiem apstākļiem, tāpēc no šī lēmuma nebūtu secināms, ka starp ģenerālu uzņēmēju un apakšuzņēmēju solidāra atbildība pieļaujama tikai tad, ja pretendents balstās uz apakšuzņēmēja saimnieciskajām un finansiālajām spējām. Mūsuprāt, joprojām ir spēkā princips, ka pasūtītājs, veicot publisko iepirkumu, darbojas 2 pakāpēs:

- 1.pakāpē pieņem publiski tiesisku lēmumu par pasūtījuma piešķiršanu;
- 2.pakāpē īsteno šo lēmumu privāttiesiskā ceļā, slēdzot iepirkuma līgumu.[3]

Līdz ar to šobrīd nevar viennozīmīgi noteikt, vai un ciktāl IUB iedziļināsies iepirkuma līguma projekta noteikumos, ja tajos paredzēta solidāra atbildība starp ģenerālu uzņēmēju un apakšuzņēmēju, kura tehniskās un profesionālās spējas iesaistītas līguma izpildē. Pašreizējā IUB pieeja publisko iepirkumu līgumu projektiem ir nodalīt PIL tiesiskajā ietvarā ietilpstošos līgumā paredzamos jautājumus no tiem, kas ir ārpus šī tiesiskā regulējuma. Ja jautājums neietilpst PIL tiesiskajā ietvarā, to vērtē tikai tiktāl, ciktāl tas varētu būt saistīts ar PIL 2.pantā noteikto mērķu vai citu likuma normu pārkāpumu[4].

Pagaidām neatbildēts ir jautājums, vai IUB solidāro atbildību nākotnē traktēs kā PIL tiesiskajā ietvarā ietilpstošu vai civiltiesisku jautājumu, lai gan jāatzīst, ka lēmumā Nr.4-1.2/18-1 izteiktā noraidošā attieksme pret solidāras atbildības pieprasīšanu liecina, ka IUB varētu šo jautājumu uzskatīt par PIL tiesiskajā regulējumā ietilpstošu.

Piemērā aplūkotā hipotētiskā scenārija labums ir tāds, ka tas ir hipotētisks, nevis reāls. Turklāt tajā pasūtītājs joprojām varētu prasīt atbildību par līguma izpildi kopumā no ģenerālu uzņēmēja un, iespējams, arī apakšuzņēmēja – būvdarbu veicēja, ja paredzējis ģenerālu uzņēmēja un šī apakšuzņēmēja solidāru atbildību. Taču solidārās atbildības jautājumu iekļaušana PIL un SPSIL rada pamatu interesantai teorētiskai diskusijai, vai uz solidārās atbildības jautājumu publiskajos iepirkumos turpmāk attiecināmas publiskās vai privātās tiesības (šo diskusiju gan atliksim kādam citam rakstam).

Kopsavilkums

Kopumā secināms:

- pasūtītājam vislabāk iespējams izvairīties no ar projekta kļūdām saistītiem riskiem, ja projektēšanas darbus un būvdarbus iepērk kopā 1 iepirkumā;
- pasūtītājam un sabiedrisko pakalpojuma sniedzējam ir rīcības brīvība noteikt slēdzamā iepirkuma līguma priekšmetu, tomēr tā nav absolūta;
- lai mazinātu riskus projektēšanas darbu un būvdarbu apvienošanas 1 iepirkumā apstrīdēšanas gadījumā, iepirkuma komisijai ieteicams protokolā fiksēt savus argumentus, kāpēc konkrētajā gadījumā ir lietderīgi 1 iepirkumā iepirkt gan projektēšanas darbus, gan būvdarbus.

[1] Skat., piemēram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas (AT) Senāta Administratīvo lietu departamenta 01.07.2013. [spriedumu lietā SKA – 368/2013](#)

[2] Skat., piemēram, IUB 25.10.2017. [lēmumu Nr.4-1.2/17-259](#), 04.10.2017. [lēmumu Nr.4-1.2/17-245](#), 09.08.2010. [lēmumu Nr.4-1.2/10-189](#)

[3] AT [prakses apkopojums publisko iepirkumu lietās](#). 2004. – 2017.gads

[4] Skat., piemēram, 06.03.2018. IUB [lēmuma Nr. 4-1.2/18-30](#) 9.punktu